

FRAT-76.1.2039

MUINSUSKAITSEAMETI

ARHIIV

Nr P-2208

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU RIIKLIK EHTUSKOMITEE
VABARIIKLIK RESTAUREERIMISVALITSUS

OBJEKT: Rakvere raj., Porkuni linnuse varemed
väravatorniga

ŠIFFER NR. 465/74

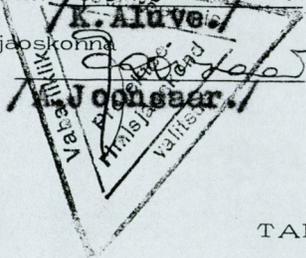
TELLIJA: Porkuni Eriinternaatkool

TEOSTAJA: Vabariiklik Restaureerimisvalitsus

P o r k u n i l i n n u s

Ajalooline õiend

Juhataja: [Signature]
Peainsener: U. Puustak./
Peaarhitekt: [Signature]
Projekt-jaoskonna juhataja: [Signature]

Peaspetsialist ajaloo alal: [Signature]
/J. Kaljundi./

Peaspetsialist arhitektuuri alal: [Signature]
/K. Aluve./

Projekti peainsener: [Signature]
/A. Sandberg./

Objekti autor: [Signature]
/K. Aluve./

TALLINN 1975.

Käesoleva ajaloolise õiendi koostamisel on materjali kogumine osutunud erakordselt raskeks. Nii allikates kui ka publikatsioonides on Porkuni linnust mainitud väga harva. Ürikud, mis räägiks tema ehitamisest või hävitamisest puuduvad täielikult.

Materjali kogumisel on käesoleva õiendi koostajale suurt abi osutanud mitmed kolleegid ja kodu-uurijad: K. Altoa, U. Hermann, E. Lepik, M. Männisalu, kelle abi osutus küllalt tähtsaks niigi nappide andmete hankimisel.

Porkuni linnuse ajaloo kohta on äärmiselt vähe teada. Teated linnusest piirduvad vaid napisõnaliste mainimistega ürikutes, kusjuures needki räägivad tihtipeale vaid sellest, et üks või teine dokument on koostatud Porkunis.

Erialased uurimused, mis oleks üksikasjaliselt vaadelnud kompleksi ehitusajalugu (või isegi lihtsalt tema ajalugu) puuduvad täielikult. Vahete-vahel on Porkunist juttu olnud perioodikas, kuid ka siis on tegemist üldiste ja üksteist kordavate ülevaadetega.

Linnuste ajalugu käsitlevas koguteoses vaatleb ka A. Tuulise Porkuni varemeid, kuid seegi käsitus on õige napp.

Käesoleva töö raames on raske saada kuigi palju lisaandmeid naturist - seekordne tellimine puudutab põhiliselt vaid vana säilinud väravatorni, mille kohandamiseks kool (mis asub end. Porkuni mõisas) andis tellimise VRV-le. Torn üksi moodustab aga vaid väga väikese osa linnuse territooriumist ning tema vaatlemine üksi ei anna kuigi palju lisa endise võimsa linnuse ajaloole tervikult.

Näib, et käesoleval ajal täielikku ülevaadet Porkuni linnuse ehitusajaloo kohta ei olegi enam võimalik saada. Kõige rohkem võivad anda kaevamistööd linnuse territooriumil. Kuid ka siin on palju kaotsi läinud, kahjuks ka just kõige viimasel ajal. 1950-ndatel aastatel mõisahoone vastas asuva hoone ehitamise ajal (Internaatkooli jaoks) lõhati ära suur osa tol ajal veel püsti seisnud linnuse varemetest.¹⁾ Kuid ka nüüd veel

1) Hoone projekti autori, arhitekt Raul Kivi suulistel andmetel.

peitub maa all küllaltki palju linnuse osi, mis ootavad uurijat. Tõenäoline on, et seal leidub ka maa-aluseid ruume. Teoses "Virumaa" on ära toodud järgmine näide: "Lossi alune olevat keldreid ja kambreid täis, millesse sõjariistu, vankreid jm. kraami olla peidetud. Stavenhagen kirjutab: Mõne aasta eest langes koormaga hobune alla sügavusse, milles üks suur võlvialgme nähtavale; selles leidis hulk tulekahju läbi kõrvenud vilja. Edasi ei saanud uurida, sest omanik lasi ta hoolega kinni matta."²⁾ Koorem langes sisse umbes 1860.aastate paiku, nagu selgub ühest kirjutisest.³⁾

Porkunis on 1912.aastal läbi viidud (Friedenthali juhtimisel) ka arheoloogilisi kaevamisi, kuid näib, et nad selgitsid vaid muinasaega ning linnuse territoorium jäi nende käigus uurimata.⁴⁾

Ka praeguste tööde käigus jääb linnuse territoorium tervikuna välja uurimistööde programmist. Seoses sellega, et tellimine puudutab vaid torni korrastamist ja kohendamist, osutub võimalikuks uurimisi naturis läbi viia vaid väravatornis ning selle vahetus naabruses (teostatud VRV peaarhitekti, restaureerimisprojekti autori K.Aluve ning VRV arheoloogi J.Tamme poolt).

2) Virumaa. Maakonna minevikku ja olevikku käsitav koguteos (toimetanud E.Rosenberg). Rakvere 1924, lk.350.

3) Schloss Borkholm. Stavenhagen, W.S. Album Estländischen Ansichten. Mitau 1867. Vt. ka : (Ernits,J.) Porkuni mõis. Odamees nr.1(15), 1924, lk.9.

4) vt. Jahresbericht der Estländischen Literarischen Gesellschaft für den Geschäftsjahr 1912/1913. Reval, 1913, S.15.

Ajalooliselt kuulus Porkuni maa-ala juba kaugest ajast Tallinna piiskopile. "Tallinna piiskoppidele anti 1240 15.septembril Virumaal 40 adramaad maad ja kuningas Erik kinnitas selle maavalduse 17. ja 21.septembril 1249 seniks kuni Virumaal veel endale piiskoppi nimetatud ei ole."⁵⁾ Taani hindamisraamatu andmetel kuulus Porkuni ümbrus juba 13. sajandi keel Tallinna piiskopkonnale. 1249.aastal mainitakse, et Selja on läänistatud Tallinna piiskopile.⁶⁾ 1281 ostatekse Eestimaa rüütelkonnalt Veadla ja antakse piiskopile kümnisetasuks.⁷⁾ 1330.a. paiku mainitakse piiskopi omandina juba "Kadyel, Wethele, Assemule ja Yekes". Nendest üksikosa-dest moodustus hiljem Porkuni piiskopilinnuse maa-ala.⁸⁾ Sama teoses on öeldud, et ka "Apur kuulus keskajal Porkunile... Tõenäoliselt aga ka juba Taani ajal, sest juba 1330 ka ülejäänud isand Eilarduse maad siin (näiteks Asaemulae) kuulusid piiskopile ning olid ka hiljem Porkuni mõisavalduste koosseisus."⁹⁾

Öeldust näeb, et Porkuni koos ümbruskonnaga oli juba Taani ajast allutatud Tallinna piiskopile.

Järgnevate aegade ürikud ei maini väga pika aja jooksul Porkunit üldse.

Olukord hakkab muutuma XV sajandi lõpul.

5) Hermat, M., Porkuni mõisa kirjakogu. Riiklik Ajaloomuseum, F.37, lk.1.

6) Johansen, P., Die Estlandliste der Iiber Census Daniae. Kopenhagen-Reval 1933, (edasí - Johansen, P.) S. 598. (Johansen viitab LUB I nr.206).

7) Johansen, P., op.cit., S.657.

8) Johansen, P., op.cit., S.819. (Johansen viitab: Beiträge zur Kunde Estlands, XIII, S.148 ff.)

9) Johansen, P., op.cit., S.316.

Alates 1471.aastast astub Liivi ordu ordumeistri ametisse Bernd von der Borch. Uue ordumeistri terve valitsemisaeg (1471-1483) möödub teravas ja katkematus võitluses Riia linnaga ning ühtlasi ka võitluses Riia peapiiskopiga (ning ka peapiiskopi koha pärast). See võitlus toimus lahinguväljadel, eriti aktiivne oli ta aga diplomaatilises valdkonnas, kus prooviti kasutada mitmeid mõjukaid jõude: paavsti, tervet Rooma impeeriumi, Poolat, Rootsit, Taanit, rääkimata juba Saksa ordust. Bernd von der Borch'i mõjukaimaks vastaseks oli Riia üks tähelepanuväärsemaid peapiiskoppe - Silvester Stodewescher (1448-1479).

Eriti teravaks muutus olukord 1477.aastal. Sel ajal (täpsemalt sama aasta sügisel) õnnestus Bernd von der Borch'i lellepojale (keda T.Hiärni kroonika kohaselt on isegi meistri vennaks nimetatud) Simon von der Borchil Roomas saada endale Tallinna piiskopi koht.¹⁰⁾ Kroonikakirjuteja Christian Kelch kirjutab küll, et "meister Bernhard von der Borg aga kutsus just samal ajal (1475) oma lellepoja Simon von der Borgi, kes selle ajani oli Hildesheimis toomhärnaks, Tallinnasse piiskopiks andele kindlaks toetuseks tema vastu nii tugevasti olevate piiskoppide hulgas..."¹¹⁾ Näib aga, et Simon oli juba ennegi Bestiga tutvust teinud. "Juba 1474.aastal oli toompraostina Saaremaal ja kanoonikuna Tartus olnud Simon von der Borg Bestimaa piiskopiks nimetatud ning 1475.a. kinnitatud. Oma piiskopkonda jõudis ta aga vaid 1477.aastal."¹²⁾ Huvitav on

10) Seraphim, E., Lifländische Geschichte, Bd.I. Reval 1897, S.274.

11) Kelch, Chr., Liefländische Historia. Reval 1695, S.145.

12) Paucker, H.R., Ehstlands Geistlichkeit in geordneten Zeit und Reihenfolge. Reval 1849, S.6.

märkida, et Simon ei tulnud ka Eestimaale üksinda; kaasa võttis ta oma venna (Friedrichi) pojad Wilhelmi ja Ludolphi ning andis neile maid lääniks (oma piiskopkonnale kuuluvatest maadest), kuhu nad ka oma peredega elama jäid.¹³⁾

70-ndate aastate teisel poolel on aga ordumeistri ja Riia vahelised suhted eriti teravaks muutunud. Tulist puhkes sõda; jaanuaris 1479 vallutas ordumeister Borch piiskopilinnused Turaida ja Koknese ning vangistas ka peapiiskop Silvesteri. Viimane surigi peatselt Kokneses vangis olles (19. juulil 1479).¹⁴⁾

Silvesteri surma kasutas kiiresti oma kasuks ära ordumeister, määrates omavoliliselt lallepoja Simoni Riia peapiiskopiks, millega olid nõus ka mõned ordu toetavad toomhärрад.

Sellist orduvõimu tugevdamist aga kartis omalt poolt ka paavst (tol ajal Sixtus IV) - oleks ju sel juhul ordu mõju alla jäänud ka Vana-Liivimaa kirikualad. Seepärast määrati Vatikani poolt uueks peapiiskopiks 1480. aastal Stephan Grube, kes enne seda oli Lõuna-Itaalias Trojas piiskopiks (olgugi, et selle mehe kuulsus ei olnud küll kõige parem).

Selline on siis ajalooline taust ajal, mil Tallinna piiskopi kohale tuleb Simon, mees, kes rajas vanadele piiskopkonna aladele Porkunisse linnuse, mille iga oli küllaltki lühike ning millest tänini on säilinud üksnes linnuse väravatorn ning mõned müürifragmendid.

13) Hupel, A.W., Neue nordische Miscellaneen. Neuntes und zehntes Stück. Riga, 1794, S.257.

14) Arbusow, L., Grundriss der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands. Mitau 1890, S.95.

Näib, et Simon Borch oli küllaltki liikuv mees. Võib tuua näiteid kohtadest, kus ta on viibinud eri aegadel: veebruar 1476 - Haapsalu, juuni 1477 - Rooma, oktoober 1477 - Königsberg, november 1477 - Riia, märts 1478 - Tallinn, august - Paide, august-september-november - Tallinn, jaanuar 1479 - Cesis, sama kuu lõpus - Rauna, märtsis - Kiviloo, aprill-juuni - Koknese, (1480 juuni veel Paides), august - Irboska ja Pihkva lähistel ning 5. septembril 1480 - esmakordselt Porkunis,¹⁵⁾ ("in castro nostro Borckholm" - "meie linnuses Porkunis").

Seega võiks aluseks võtta, et linnus on ehitatud 1480. aastal või enne seda. Kuid on olemas dateering, mis veelgi täpsemalt määrab Porkuni linnuse ehitusaega. E. Pabst kirjeldab möödunud sajandi keskel ühes oma artiklis rajaja vappi, mis oleval asunud portaali kohal: "vasakul kilp kallutatud ristiga - Tallinna piiskopkonna embleemiga, selle keskel piiskopi mütsis pea ja vapi paremal pool von der Borch'i perekonnavapp kolme linnuga (2 ja 1; vt. Briefflade, Tabel XI, 8; I, 10)... Selle vapi kohal "anno dm MXXIX", tõenäoliselt rajamisaasta 1479."¹⁶⁾ (vt. ill. 31). Lisaks sellele vapile võis varem linnusemüüride näha sissemüürituna ka teist vappi, mis kuulus piiskop Johannes Blankenfeldile.

Jälgides Porkunist (Borchholm) saadetud piiskopi kirju, võib näha, et sealt on välja saadetud ürikuid veel 1482, 1483, 1484, 1485, 1486. aastatel; hilisemaid Simon von der Borch'i jälgi Porkunis leida ei õnnestunud. On teada, et ta suri 22. oktoobril 1492. aastal. Vahepeal oli mees ametiredelil veelgi

15) Arbusow, L. (sen.), Livlands Geistlichkeit vom Ende des 12. bis 16. Jahrhundert. Mitau 1904, S. 21; Schwartz, Ph., Est- und Livländische Briefflade, Bd. III. Riga-Moskau-Odessa, 1879, S. 320-321.

16) Pabst, E., Borchholm und Fegefeuer. Inland 1857, nr. 35, sp. 579-580.

kõrgemale tõusnud. 1487.aastal oli ta (Roomas olles) paavsti poolt nuntsiuseks (paavsti saadik, vastab praegusele suursaadikule diplomaatilistes ringkondades) Poola, Taani, Preisi, Liivi, Leedu, Rootsi, Norra, Hansalinnadesse ja selles regioonis olevatesse maadesse nimetatud.¹⁷⁾ Siitpeale tema reisimine tiheneb veelgi (Lübeck, Danzig, Memel, ka paljud Vana-Liivimaa linnad)...

Otsesed andmed Porkuni linnuse ehitamise kohta puuduvad. Üldnimetatud faktide alusel võibki pidama jääda 1479.aastale. Hilisemates allikates on linnuse rajamisest küll juttu olnud. Näiteks räägib Balthasar Russow oma Liivimaa kroonikas, et "selle meistri (s.t. Bernhart von der Borch) valitsuse ajal ehitas Simon von der Borch, Tallinna piiskop, endine Hildesheimi toomherra, meistri lellepoeg, piiskoplikud majad Porkuni ja Kiviloo ja suurendas ja parandas kaunisti Tallinna piiskopkonda.¹⁸⁾ Ka Kelchi kroonikas on öeldud, et Porkuni ja Kiviloo ehitamist on alustanud Simon von der Borch.¹⁹⁾

Arvestades aga küllaltki keerulist poliitilist olukorda, võib oletada, et piiskopiks määratud Simon, kes oli ilmselt oma suure võimuga sugulase esindajaks ja tema huvide läbiviijaks Eestis, alustas kohe pärast Tallinnasse saabumist (s.t. 1477.a. järel) linnuste ehitamist oma piiskopkonna aladele. Riia peapiiskopi käekäik (ning küllap neid eeskujusid tal võis olla rohkemgi) oli temale küllaltki tõsiseks hoiatuseks. Võib oletada, et teda võis selles toetada ka tema ordumeistrist sugulane.

17) Vt. Schwartz, Ph., Brieflade, Bd.III, S.322.

18) Russow, B., Liivimaa kroonika I. Tartu 1920, lk.51.

19) Kelch, Chr., Liefländische Historie... Reval, 1695, S.145.

Näib, et edaspidi, 16. sajandi alguses külastati (tõenäoliselt juba valminut) linnust Tallinna piiskoppide poolt küllaltki sageli. Otsesed andmed sellest puuduvad, kuid jällegi aitavad selgust saada kaudsed tõendid - piiskoppide poolt Porkunist väljasaadetud ürikud. Porkunist on saadetud piiskop Nikolai (Roddendorpi, 1492-1509) kirjad 1506, 1507, 1508. aastatel.²⁰⁾ Sealt on saatnud oma kirju ka piiskop Johannes (IV, Blankenfeld, 1514-1524) 1516, 1519 ja 1520. aastatel ning piiskop Arnold (II Annebat, 1537-1551) 1541. aastal.²¹⁾ Hilisemaid piiskoppide Porkunis viibimisega seotud materjale ei ole õnnestunud antud töö käigus avastada.

Mitme teosest on läbi käinud teade, et 1525. aastal, pärast reformatsiooni olevat Tallinna dominiiklaste kloostri mungad linnast välja aetud ja Porkunisse tulnud (mõned kirjutises - koos oma aaretega seal endale varjupaiga leidnud). Arvatakse ka, et siia olevat veel teisigi põgenikke jõudnud, selleks et varjata ennast uue usu pooldajate eest. Siia nad olevat jäänud ning siin ka Liivi sõja käigus hukkunud võitluses Venemaa vägedega.

Teade pärineb Christian Rein'ilt, kes oma teose 13. lk. viites ütleb, et selle olevat ta teada saanud "aus Mittheilungen von Herrn Dr. Burchard" (Dr. Burchardilt saadud teatest). (K. Robert TA Raamatukogust arvab, et tegemist on tuntud Tallinna raeapteegi omanikuga, muuseumi asutaja ning kodu-uuri-
ga.) Rein ütleb küll oma teoses "Bornholm", mitte Borckholm. Sellest tööst võtab teate üle W. Brachmann (lk. 64), kes teatab ka, et algselt pärineb teade teosest "Mittheilungen aus der

20) Hildebrandt, H., Schwartz, P., Arbusow, L. u. Bulmering, A. v., "Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch. Zweite Abtheilung. Bd. III. Riga, Moskau, 1914, S. 69, 72-73, 104-105, 128 u. 246-247.

21) Schwarz, Ph., Est- und Livländische Brieflade. Bd. III. Riga, Moskau, Odessa, 1879, S. 325, 327, 331.

livländischen Geschichte" neljanda köite lk.293-295. Selles aga omakorda on juttu vaid reformatsiooni käigust Tallinnas ning dominiiklaste väljaajamisest linnast; kuhu aga mungad läksid - pole üldse nimetatud. Hilisemad autorid aga ei teata üldse sündmuse algallikat.²²⁾

Nii näibki, et kogu lugu põhineb Dr.Burchardi teatel Chr. Reinile. Seega tuleks sellesse küllaltki kriitiliselt suhtuda (kuigi fakt iseenesest sugugi välistatud ei ole ning võib toetuda ka mõnele kadumaläinud dokumendile).

XVI sajandi II poole alguses näivad Porkuni linnuse püüvad loetud olevat. Võib arvata, et Porkuni linnus hävis päris Liivi sõja alguses. 8.veebruaril 1558.aastal tulid vene väed Porkuni alla, kus peeti ka lahing.²³⁾ 30.juulil tulid vene väed Tartu poolt Virumaale ja vallutasid Porkuni. On teada, et vallutamine toimus lääne pool saart asuvalt liivakõrgendikult, mida näitab Waxelbergi plaan²⁴⁾ (vt. ill. 1, "K"). Veidi erineva aja Porkuni vallutamisest annab vene kroonika - Nikoni letopis: "Samal päeval (9.augustil 1558) ...vürst Danilo Rostovskoi...jutustas: bojaarid ja vojevoodid vürst Pjotr Ivano-

22) Hermat, M., Porkuni mõisa kirjakogu. Ajalooline ühend. Riiklik Ajaloomuuseum. F.37, lk.1; vt. ka Hansen, G.v., Ordens- und bischöfliche Schlösser Ehstlands. Revaler Beobachter 1896, nr.32-34, s.21; Chr.Rein., Beiträge zur Geschichte der Reformation in Reval und Ehstland nebst Beilagen. Einladungsschrift zur Feyer. Nikolai Pawlowitsch...an 25 Julius 1830; Brachmann, W., Die Reformation in Livland. Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands. Fünften Bandes erster Heft; Paucker, H.R., De reformatione (auszüge aus einer Sammlung...) Mittheilungen aus der Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands. Vierter Bandes zweiter Heft. Riga 1848; Ripke, J.N., Die Einführung der Reformation in den Baltischen Provinzen. Riga 1883.

23) Renner, J., Livländische Historien. 1556-1561. Lübeck 1953, S.19.

24) Renner, J., Livländische Historien. 1556-1561. Lübeck 1953, S.37. Vt. ka Löwis of Menar, K.v., Estlands Burgen. Arbeiten des Zweitein Baltischen Historikertages zu Reval 1912. Reval 1932, S.143 ning S.Waxelbergi Porkuni joonised Stockholmis Rootsi Kuninglikus Sõjaarhiivis.

vitš Šuiski ühes kaaslastega saatsid pealiku Boris Kolõtšovi ja teisi pealikuid Rakvere ja Porkuni alla. Ning pealikud vallutasid Rakvere ja Porkuni...²⁵⁾ Edasi näeb Renneri kroonikast, et sama aasta 15.oktoobril jõudsid Harju ja Viru väed Porkuni alla, kus toimus lahing. Linnust, mis oli vene vägede käes, tulistati kahuritest. Ka vene väed vastasid piiratud linnusest kahuritulega. Toimus ka rünnak väravale (seda püüti tulega avada; tuli õnnestus kustutada). Öösel tuli vene vägedele abi ning ordul ei õnnestunud linnust tagasi vallutada. Seejärel sõitsid 57 venelast (abiväest) Rakveresse.²⁶⁾ Lõpuks sisaldab nimetatud kroonika veel andmeid, et 7.detsembril põletati linnus ning jäeti ta maha.²⁷⁾ Ka Russowi kroonika räägib, et mitmed linnused (Rakvere, Toolse, Laiuse jne.) "venelastele maha jäeti, ja et moskvalane nad ilma mõõgalöögita kätte sai", dateerides seda 1558.aastaga.²⁸⁾

Edasisest linnuse saatusest on teada, et 1561.a. 31.mail ja 3.septembril teeb hertsog Magnus (nn. "Liivimaa kuningas") katsed Porkunit endale saada.²⁹⁾ Samal aastal vallutasid Rootsi väed Claus Christerson Horni juhtimisel Porkuni ning arvatakse, et sel ajal toimus ka linnuse edasine lammutamine.³⁰⁾

-
- 25) Eesti NSV ajaloo lugemik I (koost. Kahk, J. ja Vassar, A.) Tallinn 1960, lk.145 (vt. Полное собрание русских летописей т. XIII, СПб 1906, стр. 305).
- 26) Renner, J., Livländische Historien. 1556-1561. Lübeck 1953, S.45.
- 27) Renner, J., Livländische Historien. 1556-1561. Lübeck 1953, S.48.
- 28) Russow, B., Liivimaa kroonika I. Tartu 1920, lk.90.
- 29) Löwis of Menar, K.v., Estlands Burgen. Arbeiten des Zweiten Baltischen Historikertages zu Reval 1912. Reval 1932, S. 143.
- 30) Vt. Schmidt, D.E., "Album Balticum". Porkuni. ENSV Riiklik Ajaloomuseum. F.96, nim.1, s.ü.163, lk.1 p.; vt. ka Henning, S., Livländische-Charlendische Chronica. 1554-1590. Leipzig 1994.

Niisiis näeme, et linnus oli valmis ehitatud 1479.aastal. Tõenäoline on, et pärast 1558.aastat, kõige hiljem - pärast 1561.aastat - oli linnuse seisukord juba selline, et elamiseks (ning ka sõjaliseks tugipunktiks) oli ta kõlbmatu. Seega tuleb arvestada, et tema "eluiga" vältas kõigest seitsmekümne aasta ümber.

Edasised andmed linnusest (nüüd tõenäoliselt linnusevaremetest) puuduvad. On teada, et Porkuni (koos maadega) on kuulunud eri valdajatele mõisana. Tiesenhausenitele kuulus maavalldus 17. sajandi esimesel poolel 1628.aastast alates³¹⁾, olles nende kasutuses kogu 17. ja ka 18.sajandi (välja arvatud vaid 1685.a. reduktsioonist kuni 1723.a. restitutsioonini, mil nad mõisa jälle tagasi said). Tiesenhausenid lisasid oma maavaldustele ühe mõisa teise järele, ostes lisaks paljudele maadele lõpuks 1669.aastal ära ka Rakvere linna. Seejärel kuulus Porkuni Ungern-Sternbergidele, siis Baumgartenitele. 1835.a. läheb ta Magnus von Esseni kätte, kes selle 1869.a. oma tütrele pärandab. Viimane abiellus 1858.aastal L.Ed.v. Rennenkampfiga. Sellele perekonnale kuuluski Porkuni kuni mõisate riigistamiseni.³²⁾

Vanimad andmed Porkuni piiskopilinnuse arhitektuurist pärinevad Samuel Waxelbergi plaanilt, mis on valmistatud aprillis 1683.a.³³⁾ Sellel on kujutatud ansambli üldvaated kol-

31) Pabst, E., Toll, R.v., Ehst- und Livländische Briefflade. Zweite Abteilung, Bd.I. Reval 1861, S.636.

32) Löwis of Menar, K.v., Estlands Burgen. Arbeiten des Zweiten Baltischen Historikertages zu Reval 1912. Reval 1932. S.143. Vt. ka: "f" Schloss Borkholm. In: Stavenhagen, W.S. Album Ehstländischen Ansichten. Mitau 1867.

33) Waxelbergi joonised asuvad Stockholmis Rootsi Kuninglikus Sõjaarhiivis; käesoleva töö jaoks andis fotokoopia kopeerimiseks K.Alttoa.

mest erinevast suunast, põhiplaan ning üks lõige (ill. 1-2).

S. Waxelberg, nimetatud plaanide autor, oli Rootsi fortifikatsioonihvitser, sünd. 1643.a. Vaxalas, Rootsis. Veebruarist 1677.a. töötas Tallinnas (konduktorina), 1681.a. ülendati leitnandiks, 1701.a. kapteniks, suri 13.VII 1704.a. Tallinnas. Lisaks Porkunile koostas ta ka teiste keskaegsete linnuste plaane - sealhulgas Rakvere, Paide, Lihula, Toolse jne.

Seega on kogu linnus (koos selle juurde tekkinud mõisakompleksiga) fikseeritud umbes 120 aastat pärast linnuse hävimist. Plaanilt, eriti aga vaadetelt näeb, et linnusevaremed on selleks ajaks veel küllaltki heas seisukorras, kaitsemüürid on suuremas osas rinnatiseni säilinud, kuid küllaltki palju on juba lõhutud - kohati on müürid lammutatud kuni maapinnani. Praeguseni seisvast väravatornist on olemas nii alumine (nelja kandiline) kui ka ülemine (kaheksakandiline) osa. Praegune kõige ülemine lõik puudub ning on juurde ehitatud hiljem (ajal mil kõikjal ehitati romantilisi varemeteparke).

Varemetest lõuna poole paiknevad mõisahooned - kolm elumaja ja majandushooned. (Näib, et mõisa üks peahoonetest asub hilisemagi mõisahoone - praeguse koolimaja - kohal.) Hoonete kompleks eelnes praegusele mõisahoonele (praegune koolimaja on ehitatud 1870-1874.aastatel).³⁴⁾ Kontrollimist vajavad aga teised hooned; näiteks hoone, mis Waxelbergi plaanil on tähistatud "G" tähega ning mis eksplikatsioonis kannab talli nimetust

Mõisa peahoone asukoht on läbi aegade jäänud samaks. 1683.a. plaanil (ill. 1) - E, selgelt on seda näha ka Waxelbergi vaadetelt (ill. 2, ülemine). 19.sajandi I veerandil asus

34) Vt. Virumaa (toim. Rosenberg, E.), Rakvere 1924, lk.351.

ta samas (ill.4), tema fassaadi võib näha ka 1844.a. fotolt (ill.7). Hea ettekujutuse vanast hoonest saab ka Stavenhageni gravüürilt umbes 1846.aastal (ill.11).

Porkuni linnus on ehitatud ühele väljavenitatud saarel asuvale kõrgendikule. Linnus asus Valgejõesel asuva saare (nn. Kõngassaare) põhjaosas. Oma asendilt meenutab linnus vanu maalinnuseid. On arvatud, et siin võis kunagi paikneda ka eestlaste maalinnus.³⁵⁾

Tüüpiliselt 15.sajandi lõpus rajatud linnustele on ka Porkuni ehitatud laagrikastellina, mis oli mõeldud vajaduse korral kohandada ka suuremate vägede paigutamiseks. Müürid piiravad mäenõlvu plaanilt ligilähedaselt ruudule. Linnus oli kohandatud tulirelvadele, kus müürid on varustatud hoburauakujuliste tornidega (lisaks väravatornile veel seitse torni). A. Tuulse räägib nende teatud sugulusest Tallinna linnamüüri tornidega.³⁶⁾ Veel rohkem aga räägib (mitme autori arvates) sugulusest Tallinna kindlustusarhitektuuriga Porkuni linnuse tänini säilinud väravatorn, mis on erakordselt sarnane Tallinna Toompea ordulossi kagunurga torniga Stür den Kerliga (all neljakandiline, üleval kaheksakandiline)³⁷⁾. (Holst räägib veel sellest, et Porkuni väravatornile eeskujuks olnud Toompea Stür den Kerl on Alamreini päritoluga, tuletades meelde vastavaid torne Kempenis, Zülpichis, Lechenichis ja Kölnis.)

35) Laid, E., Uusi andmeid Eesti muinaslinnadest. Ajalooline ajakiri 1933, nr.1, lk.22.

36) Tuulse, A., Die Burgen in Estland und Lettland. Dorpat 1942, S.304.

37) Vt. Tuulse, A., Die Burgen in Estland und Lettland. Dorpat 1942, S.304; Holst, N.v., Riga und Reval, Ein Buch der Erinnerung. Hameln 1952; samal arvamusel on ka V. Raam.

Linnuse siseruumid olid kitsad ja pikad, nagu see on kohane tolleaegsetes laagrikastellides (näiteks Burtnieki, Karksi, Tarvastu jt.). Erinevus ordulinnustest seisnes Porkunis muuhulgas ka selles, et kastelli sisehoovi keskel asus siin väike kirik pika polügonaalise koorilõpmikuga ning massiivse lääneosaga kiriku ees. Kiriku lõunaküljel asus linnuse kaev.

Kiriku kohal on leitud ka kaheksakandiline ristimiskivi³⁸⁾ (asukoht teadmata). Linnuse lähedalt (nn. Taanikuristikus) leiti möödunud sajandi keskpaiku ka "neli suurt vanaaegset tinakannu"³⁹⁾ (ka nende asukoht on teadmata).

Piiskopi pidulik vastuvõtusaal arvatakse (mitme autori arvates) olevat paremal pool väravatorni. Ruumid olid võlvitud.

Siin võib mainida ka kahte ühendusteed saarega. Üks nendest asub linnusest "Ilumäele jõesängist risti läbi kruusatud "sootee", mis madala vee ajal kuivale jääb. Kaevamisel leiti, et tee palkide peale on ehitatud. Võib küll ka olla, et see tee koht tammiks oli, mille läbi voolu kinni peeti, et kalakasvatamist arendada.

Selle sootee ja Tamsalu poole viiva silla vahel on veel arvatavasti uuema aja kivisild olnud üheksa võlviga, millest mõned varemetena praegu nähtavad. Kes ta ehitanud - ei tea."⁴⁰⁾ Tõenäoline on, et selle silla osad olid nähtavad veel sellel sajandil (ill.12).

38) Virumaa (Toim. Rosenberg, E.), Rakvere, 1924.

39) Ernits, J., Porkuni loss. Odamees 1924, nr.1(15), lk.9.

40) Virumaa (toim. Rosenberg, E.), Rakvere, 1924, lk.350.
Vt. ka Porkuni. Kodu 1913, nr.13, lk.96.

Millal varemed suuremas osas lammutatud on, on täna raske öelda. Tõenäoline on, et 16. sajandi sõjategevus andis linnusele esimese hoobi ning seejärel varemed lagunesid aja jooksul. Me teame Waxelbergi jooniste järgi 1683. a. seisukorda. Järgnev teade - küll mitte eriti täpne - pärineb 1774. aastast: "Nüüd on linnus lõhutatud..."⁴¹⁾

Linnusevaremed olid suhteliselt säilinud ka möödunud sajandi keskel ja lõpul - seda tõendab olemasolev graafiline materjal, sealhulgas ka Porkuni vaated tuntud Stavenhageni albumist (ill. 3, 8, 10, 11). Ka väravatorni seisukord oli möödunud sajandi keskel küllaltki halb. 1867. a. kirjutab keegi "f" Stavenhageni gravüüri saatvas tekstis, et "torn on kõige viimasel ajal parandatud ja tornikellaga varustatud... Ülemine platvorm aga on kaunistatud gooti laskeavadele sarnaneva dekooriga." Samas järgneb ka lühike varemete kirjeldus (mis on rohkem küll romantilist laadi): "hoovi keskel asuva vana pärna ümber asetseb puhkepink; ...kõik on kinni kasvanud rohu, ronitaimede, pähklipõõsaste... ja kaskedega" jne.⁴²⁾

Edasisest teame, et veel enne Teist Maailmasõda olid varemed osaliselt säilinud (mille tõestuseks on illustreerivas osas toodud fotod). U. Hermann'i 1939. aasta 19. juulil teostatud ülevaatus räägib linnusevaremetest järgmist: "Linnus on enam kaunim kui kindel olnud. Seda tõendavad krohvitud aknaavadega välismüüriseinad ida ja lääne müüris. Näiteks võib huvi pakkuda läänes asuv müür, millel on veel laiguliselt säilinud krohvi millega olid kaetud elumaja seinad. Siin müüris esinevad ka ka-

41) Hupel, A.W., Topographische Nachrichten von Lief- und Ehstland, Bd. I, 1. Riga 1774, S. 368.

42) Vt. Stavenhagen, W.S., Album Ehstländischen Ansichten. Mitau 1867.

minad piki seina ülesjooksva suitsulõõriga, mis on nõgised. Ukseavas, mis asetseb siin müüris, jookseb põhjamüüri sees mingi võlvitud käik. Ka oli mul 1939.a. suvel siit läänemüürist leida seinakapi krohvitud kaerjat karniisi, mis on huvitav järgend Porkunist, arvatavasti XVI saj. Teised müürid, mis asuvad idaosas on säilinud kaks, mis pole nimetamisväärsed. Ainult põhjamüür, mis osaliselt paljastus mäeveerus näitavad madalaid laskeavasid linnuse müüri jalas.

Linnuse õu on osaliselt Porkuni kurtummade kooli mänguplatsiks rajatud. Õues NO serval peaaegu keset õue asuvad peahoone, linnuse kirikust on ka prügihunnik lõunas suure sambaga säilinud. Siin on hiljuti kaevatud ja prügi kõrvaldamisel nähtavale tulnud käigu suu. Sambas on säilinud kiriku (kabeli) võlvitud piit, milline toetus seina külge.

Nagu nähtud on linnuse hooned müüri läheduses olnud, mida täendavad ka madalad vared. Linnuse väravatornis värava vahel on ka mõlemal pool 2 vappi, mis on küllunud.⁴³⁾ (Illustreeriva osas on lisatud nii U.Hermanni jooniseid kui ka fotod tema arhiivist.)

Edasi teame, et 1950-ndatel aastatel koolile teise hoone ehitamisel lammutati suur osa varemeid lõplikult.

On selge, et täiendavate ja üksikasjalike andmete saamiseks linnu^{se} arhitektuuriajaloole oleks vajalik teostada ulatuslikke arheoloogilisi kaevamisi (koos konserveerimistöödega).

Väravatorni osas on ehk sobiv siin tuua ka VRV peaarhitekti K.Aluve kohapealseid tähelepanekuid, mille alusel on põhjust väita, et meieni seisev torn on ehitatud kolmes eri järjus: 1) vundament, mis on seotud tornist külgedele kulgevate müüridega; 2) sellega seostamata torni alumine neljakandiline

43) Hermann, U., Burgenlexikon für Estland. 1938-1939. (Käsi-kiri U.Hermanni kogus), lk.226-227.

osa ja 3) ülemine kaheksakandiline osa. Loomulikult - sellele järgneks veel neljas osa - torni ülemine karniis, mille hiljutist päritolu võib näha ka lisatud fotokoopiatelt. Neljakandilise ja kaheksakandilise osa erinevaid ehitusetappe näeb selgelt ka visuaalsel vaatlemisel.

Kokkuvõttes võib öelda, et suurest linnuseansamblist on meie aegadeni jäänud püsima väravatorn ja üksikud linnusemüüride fragmendid. Tähelepanu (ja kaitset) vajab aga kindlasti kogu linnuse territoorium, mis võib pakkuda suurt huvi keskaja arheoloogia seisukohalt. Väljaspool linnust pakub huvi ka endise kabeli reministsentsid (Waxelbergi plaanil territooriumi lõunatipus "J"-ga märgitud osa), millest meieni on püsima jäänud kivihunnik ja müüri alumised osad. Võib arvata, et mõne endise mõisahoone ehitussubstantais võib esineda ka vanemaid ehitusetappe.

Koostanud:

J. Kaljundi
/J. Kaljundi./

Kirjendus.

- "Allright". Porkuni. Kodu 1913, lk.96.
- Arbusow, L., Grundriss der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands.
Mitau 1890.
- Arbusow, L., Livlands Geistlichkeit vom Ende des 12. bis ins
16. Jahrhundert. Sonderabdruck aus d. Jahrbuch für
Genealogie 1900, 1901, 1902. Mitau 1904. Dritter
Nachtrag Jahrbuch für Genealogie 1911/12. Mitau
1913.
- Arndt, J. G., Der Liefländischer Chronik Andrer Theil von Lief-
land... Halle im Magdeburgischen 1753.
- Brachmann, W., Die Reformation in Livland. Mittheilungen aus
dem Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kur-
lands. Fünften Bandes erster Heft. Riga 1849.
- Eesti ajalugu II k. Tartu 1937.
- Eesti NSV ajaloo lugemik I. (Koost. Kahk, J. ja Vassar, A.). Tal-
linn 1960.
- (Ernits, J.), Porkuni mõis. Odamees 1924, nr.1(15).
- F., Schloss Borkholm. (Stavenhagen, W. S., Album Ehstlandischen
Ansichten. Mitau 1867.)
- Hansen, G. V., Ordens- und bischöfliche Schlösser Ehstlands.
Revaler Beobachter 1896, nr.32-34.
- Henning, S., Liefplendische Churlendische Chronica. Leipzig
1594.
- Hildebrandt, H., Schwartz, P., Arbusow, L. und Bulmerineq, A. V.,
Liv-, Est- und Kurlandisches Urkundenbuch. Zweite
Abteilung. Bd. III. Riga-Moskau 1914.

- Hiörn, T., Ehst-, Liv- und Lettländische Geschichte. Mitau 1794.
- Hupel, A.W., Neue nordische Miscellaneen. Neuntes und Zehntes Stück. Riga 1794.
- Hupel, A.W., Topographische Nachrichten von Lief- und Ehstland. I. Riga 1774.
- Jahresbericht der Estländischen Literarischen Gesellschaft für den Geschäftsjahr 1912/1913. Reval 1913.
- Johansen, P., Die Estlandliste der Liber Census Daniae. Kopenhagen-Reval 1933.
- Kelchen, Chr., Liefländische Historia... Reval 1695.
- Laid, E., Uusi andmeid Eesti muinaslinnadest. Ajalooline ajakiri 1933, nr.1.
- Löwis, A.v., Über die Entstehung den Zweck und den endlichen Untergang der Ritterschlösser in alten Livland. Mitteilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands. Riga 1840.
- Löwis of Menar, K.v., Burgenlexikon für Alt-Livland. Riga 1922.
- Löwis of Menar, K.v., Estlands Burgen. Arbeiten des Zweiten Baltischen Historikertages zu Reval. Reval 1932.
- Napierski, J. Chr., Index Corporis historico diplomatici Ehstonia, Curoniae. Erster Theil. Riga u. Dorpat 1833.
- Pabst, E., Borckholm und Fegefeuer. Inland 1857, nr.35.
- Pabst, E., Toll, R.v., Est- und Livländische Briefflade. Eine Sammlung von Urkunden zur Adels- und Gütergeschichte Est- und Livlands in Übersetzungen und Auszügen. Bd. II: Schwedische u. Polnische Zeit (bis. 1697). Reval, 1861.

- Paucker, H.R., De reformatione. Auszüge aus einer Sammlung Revals vorzeit betreffenden Nachrichten und Verordnungen im besitze der Herrn Ehrenbürgers Ed. Höppener zu Reval. (Mitgetheilt von Dr. Paucker in Reval und vorgelegt in der 123 versammlung am 12 Nov. 1847.) Mitteilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands. Vierten Bandes Zweites Heft. Riga 1848.
- Paucker, H.R., Ehstlands Geistlichkeit in geordneter Zeit- und Reihenfolge. Reval 1849.
- Rein, Chr., Beiträge zur Geschichte der Reformation in Reval und Ehstland nebst Beilagen. Einladungsschrift zur Feyer des Geburtstages Sr. Majestät... Nikolai Pawlowitsch I... im grossen Hörsale des Revalschen Gymnasiums am 25 Junius 1830.
- Renner, J., Livländische Historien 1556-1561. (Herausgegeben von P. Karstedt.) Lübeck 1953.
- Ripke, J.N., Einführung der Reformation in der Baltischen Provinzen. Riga 1883.
- Russow, B., Liivimaa kroonika I. Tartu 1920.
- Schwartz, Ph., Est- und Livländische Brieflade. Dritter Theil (an dem Nachlasse von Baron R.v. Toll). Riga-Moskau-Odessa, 1879.
- Seraphim, E., Liefländische Geschichte. Bd. 1. Reval 1897.
- Seraphim, E., Malerische Ansichten aus Livland-Estland-Kurland. Riga-Moskau 1901.
- Tuulse, A., Die Burgen in Estland und Lettland. Dorpat 1942.
- Virumaa (toimetanud Rosenberg, E.). Maakonna minevikku ja olevikku käsitav koguteos. Rakvere 1924.

Illustratsioonid.

1. Porkuni plaan ja lõige. S.Waxelberg, 1683.a. VRV neg.
(Stockholm. Rootsi sõjaarhiiv.) (Eksplikatsioon N-15532/3
tõlge: A. Porkuni linnus, B. Kirik, C. Hooned,
D. Kaev, E. Elumajad, F. Viljaaidad, G. Tall,
H. Saun, J.Kabel, K. Liivavall, kust venelased
(1558.a. juulis) linnuse vallutasid. LM - lõike
joon - joonisel üleval.) (Fotokoopia K.Alttoa
kogust.)
2. Porkuni vaated. S.Waxelberg, 1683.a. (Stockholm.
Rootsi sõjaarhiiv, fotokoopia K.Alttoa kogust). N-15532/1
3. Porkuni väravatorn 1794 E.P.Körber (ENSV TA Fr.R.
Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseum) "Vaterlandi -
sche Merkwürdigkeiten". N-15533
4. Porkuni mõisa ja ümbruse plaanid. C.Faelmann.
ca 1827-29 (?) (Originaal RAKA, f.854, nim.4, sü.
G V 469, l.10. Koopia Läti NSV TA Fundamentalsalraa-
matukogu haruldaste raamatute ja käsikirjade sek-
tor. II Estland, 10. C.Faelmann. Nn."Penlucci
album"). N-15541
5. Porkuni linnuse plaan. C.Faelmann (originaal
RAKA, f.854, nim.4, sü.G.V 469, l.10, koopia
Läti NSV TA Fundamentalsalraamatukogu haruldaste
raamatute ja käsikirjade sektor, II Estland, 10.
C.Faelmann. Nn. "Penlucci album"). N-15542

6. Porkuni väravatorn. C.Faelmann (originaal - RAKA, f.854, nim.4, sü.G.V 469, l.10, koopia - Läti NSV TA Fundamentaalaramatukogu haruldaste raamatute ja käsikirjade sektor, II Estland, 10. C.Faelmann. Nn. "Paulucci album"). N-15543
7. Porkuni vaade. 1844.a. foto (Schmidti "Album Balticum" ENSV Riiklik Ajaloomuseum, F.96, nim. 1, sü.163, l.6). N-15534/1
8. Porkuni linnuse väravatorn, 1845 (ENSV Riiklik Ajaloomuseum, F.96, nim.1, sü.163, l.7, Schmidti nn. "Album Balticum"). N-15534/3
9. Porkuni plaan. RAKA, f.854, nim.4 (A-5), sü.G.V-469, l.5. N-15532/2
10. Porkuni vaade XIX saj. keskel. Stavenhagen, W.S. (Stavenhagen, W.S. Album Ehstländischen Ansichten. Mitau 1867, ill.nr.19). N-15544
11. Porkuni vaade. Stavenhagen, W.S. (ENSV Riiklik Ajaloomuseum, F.96, nim.1, sü.163, l.8, nn. Schmidti "Album Balticum"). N-15534/2
12. Porkunis olnud vana silla varemed. Postkaardilt. (ENSV TA Raamatukogu Baltika, F.Ke-117, nn. Rebase fotokogu). N-15545
13. Porkuni varemed. (E.Seraphim, Malerische Ansichten aus Livland-Estland-Kurland. Riga-Moskau 1901, s.175). N-15546

14. Porkuni asendiplaan. 1939.a. U.Hermann.
(U.Hermann, Burgenlexikon für Estland 1938-1939,
lk.225. Käsikiri U.Hermanni kogus). N-15535/1
15. Porkuni linnuse plaan. 1939. U.Hermann.
(U.Hermann, Burgenlexikon für Estland.1938-1939,
lk.227. Käsikiri U.Hermanni kogus). N-15535/3
16. Porkuni linnuse varemete detailid 1939. U.Her-
mann (U.Hermann, Burgenlexikon für Estland,
1938-1939, lk.227. Käsikiri U.Hermanni kogus). N-15535/2
17. Porkuni linnuse väravatorn põhjast, enne 1939.a.
(U.Hermann, Burgenlexikon für Estland 1938-1939,
lk.225; vt. ka postkaart Väike-Maarja kooliõpe-
taja E.Lepiku kogus). N-15536/2
18. Porkuni linnuse torn pargi poolt. Foto Selleke.
(Repro U.Hermanni fotokogus). N-15537/4
19. Porkuni 1943.a. (TRÜ Kunstiajaloo kabinet.
Repro U.Hermanni fotokogus) N-15537/3
20. Porkuni väravatorn umbes 1944.a. (foto Marburgis
asumas Eesti-Läti mälestusmärkide fotokogus.
Repro raamatust: Holst,N.v., Riga u. Reval,
Ein Buch der Erinnerungen. Hameln 1952). N-15538
21. Porkuni väravatorn läänest 1962.a. juunis
(U.Hermanni fotokogust). N-15537/2
22. Porkuni väravatorn lõunast 1962.a. juunis.
(U.Hermanni fotokogust). N-15537/1

23. Porkuni varemed enne 1924.a. (Postkaart Väike-Maarja kooliõpetaja E.Lepiku kogust). N-15547
24. Porkuni varemed enne 1931.a. (Postkaart Väike-Maarja kooliõpetaja E.Lepiku kogust). N-15548
25. Porkuni varemed. (Postkaart Väike-Maarja kooliõpetaja E.Lepiku kogust). N-15549
26. Porkuni varemed (U.Hermanni fotokogust). N-15539/1
27. Porkuni linnuse varemed enne II Maailmasõda (U.Hermanni fotokogust). N-15540/1
28. Porkuni linnuse varemed enne II Maailmasõda (U.Hermanni fotokogust). N-15540/2
29. Porkuni linnuse varemed enne II Maailmasõda (U.Hermanni fotokogust). N-15540/3
30. Porkuni linnuse varemed enne II Maailmasõda (U.Hermanni fotokogust). N-15536/1
31. Vapikivi Porkuni linnusest. Pildistatud Piisupi külas (U.Hermanni fotokogust). N-15539/2
32. Völvikand Porkuni linnuse varemetest. Hävinud. (U.Hermanni fotokogust). N-15539/1

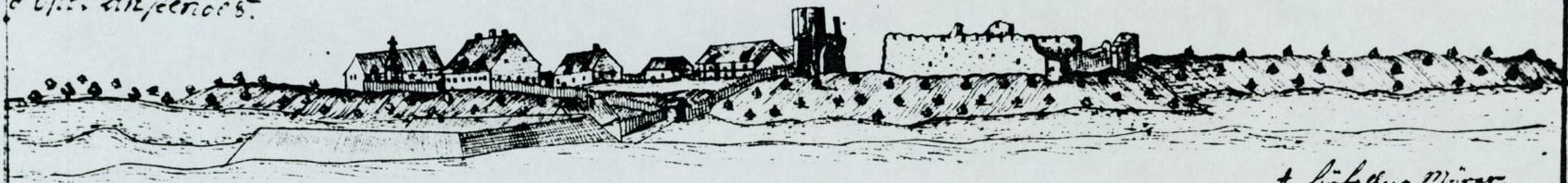
Koostanud:

Maalpuu
/J. Kaljundi./

Prospect of
Copen: Imperios.

Stottet

Borchholm

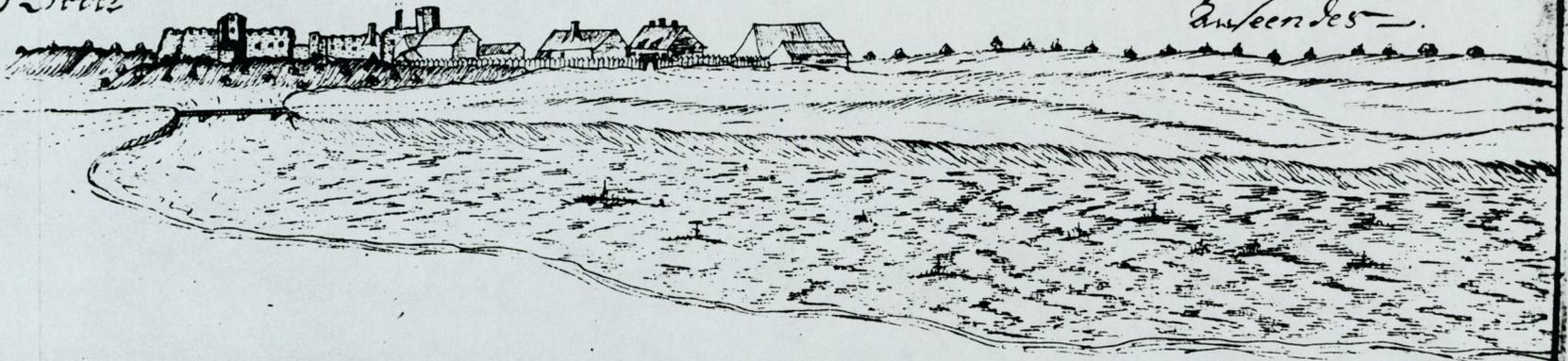

A. Kirkehallen Mirar.
B. Vindhuuset
C. Dalgard.

J. Söder

Lito.

Anseendes

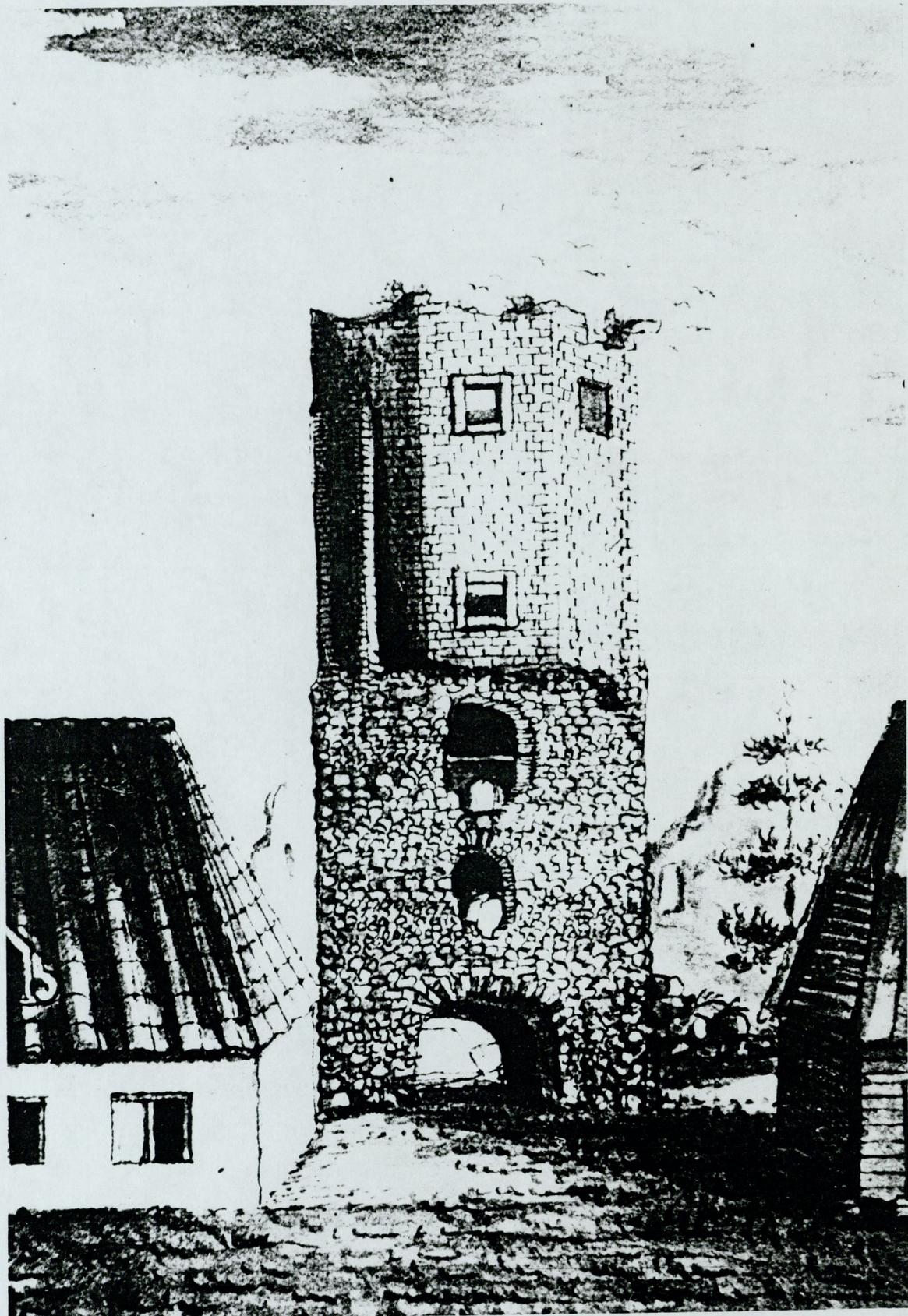

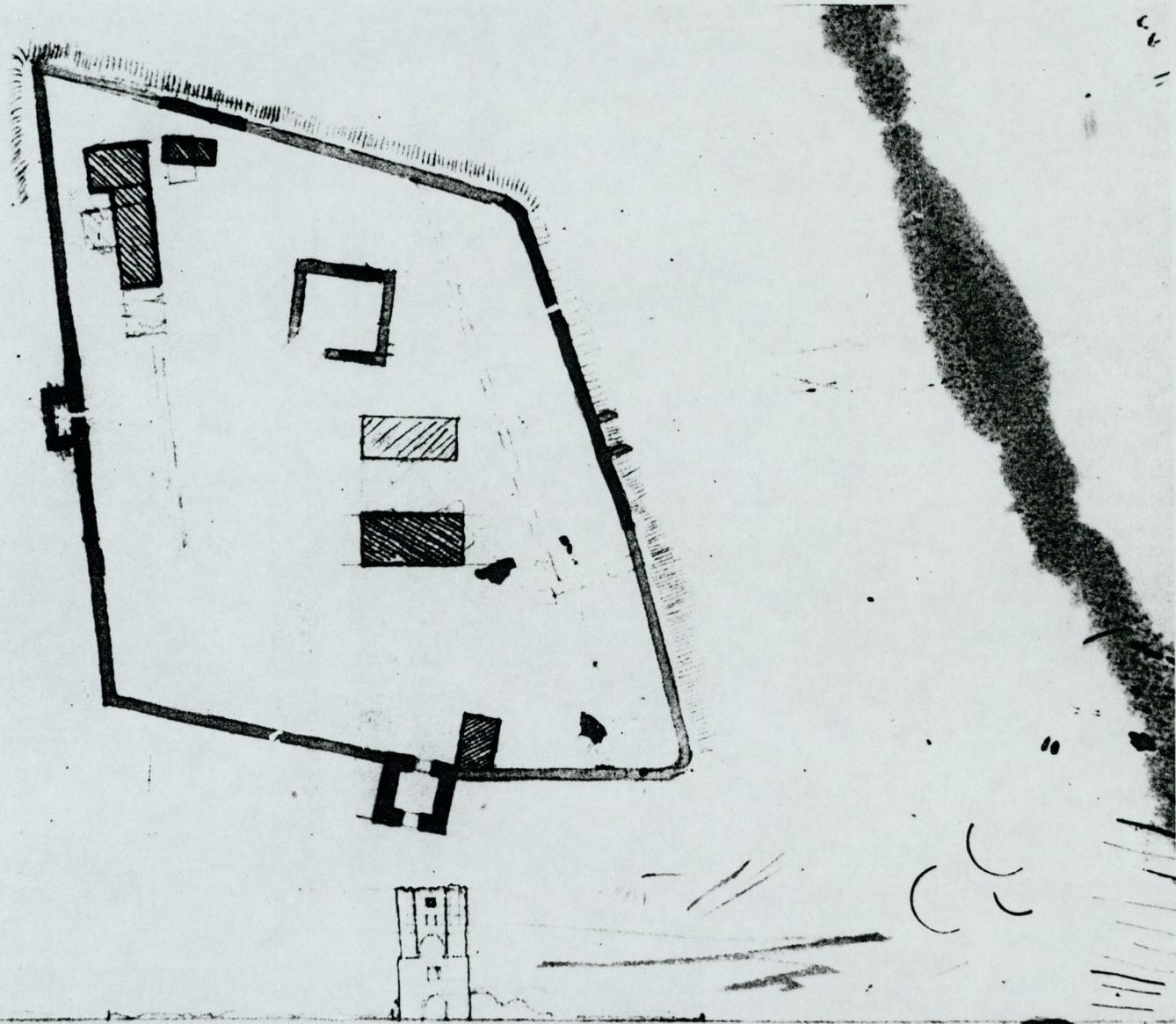
J. Vester

Lito.

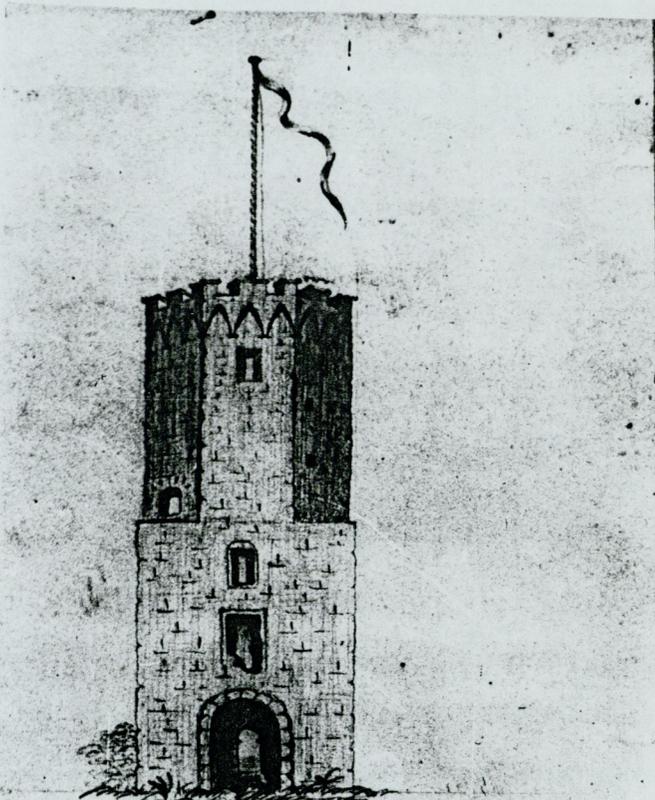
Imperios

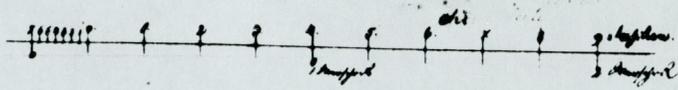
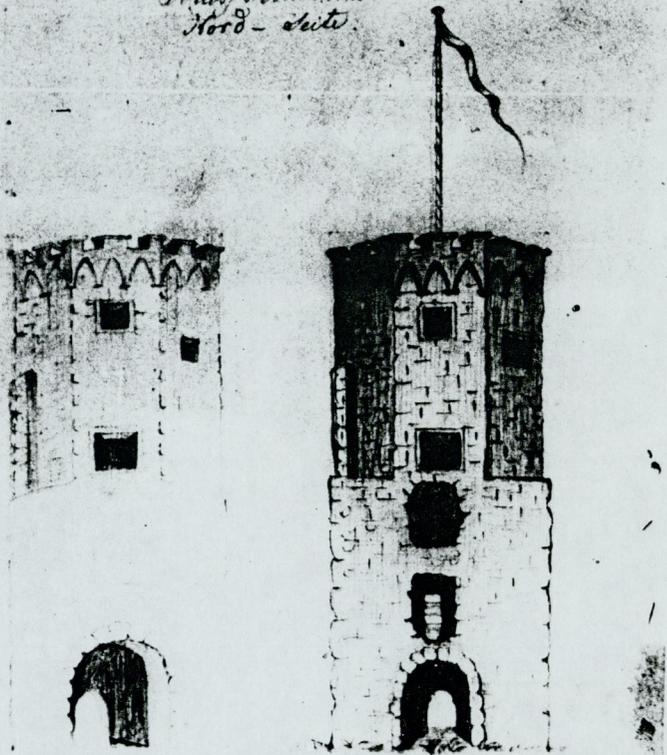

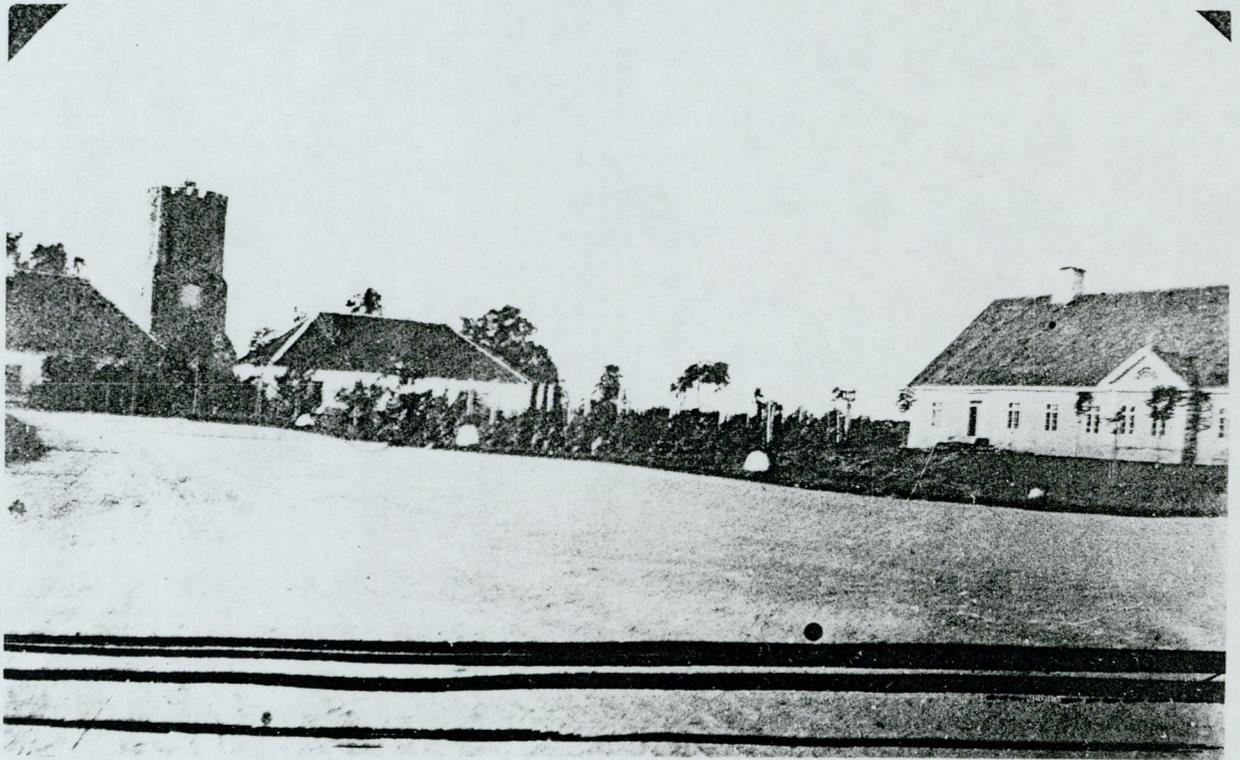

Maassstab von 1 Messcheck = 20 Füssen.

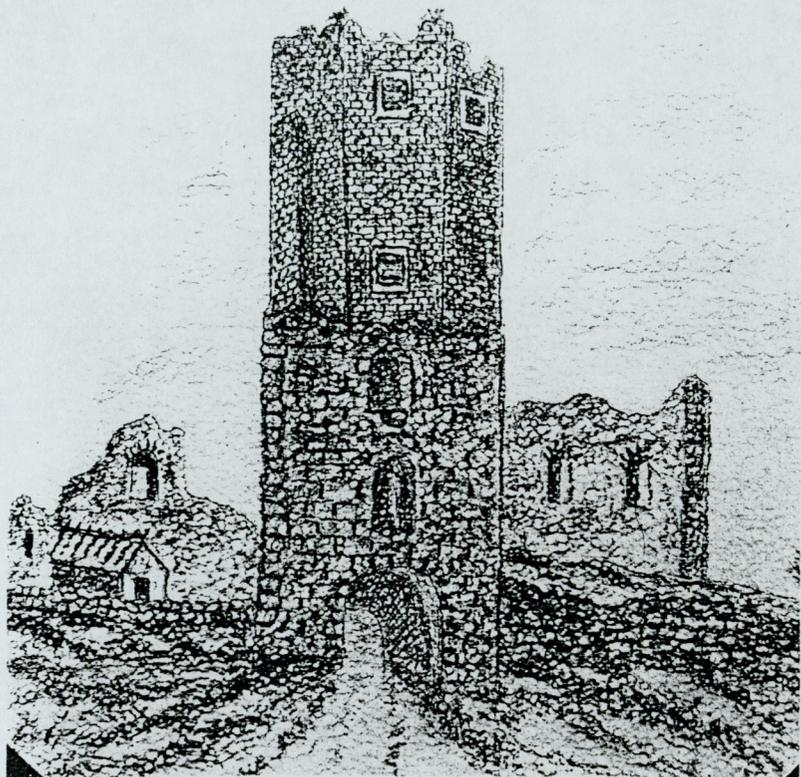

Innen - Ansicht des Thurmes zu
Schloss - Barchinon
Nord - Seite.

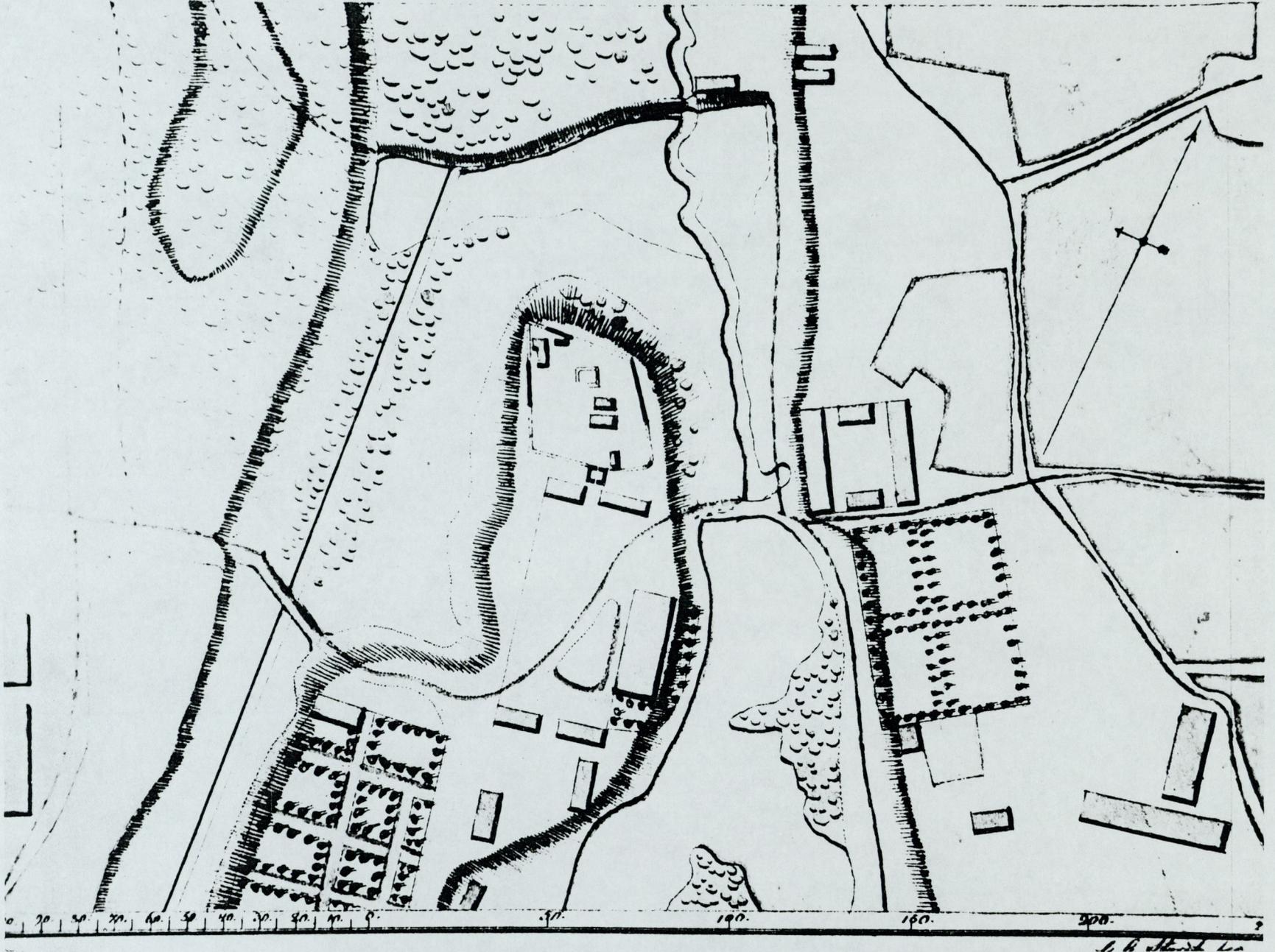

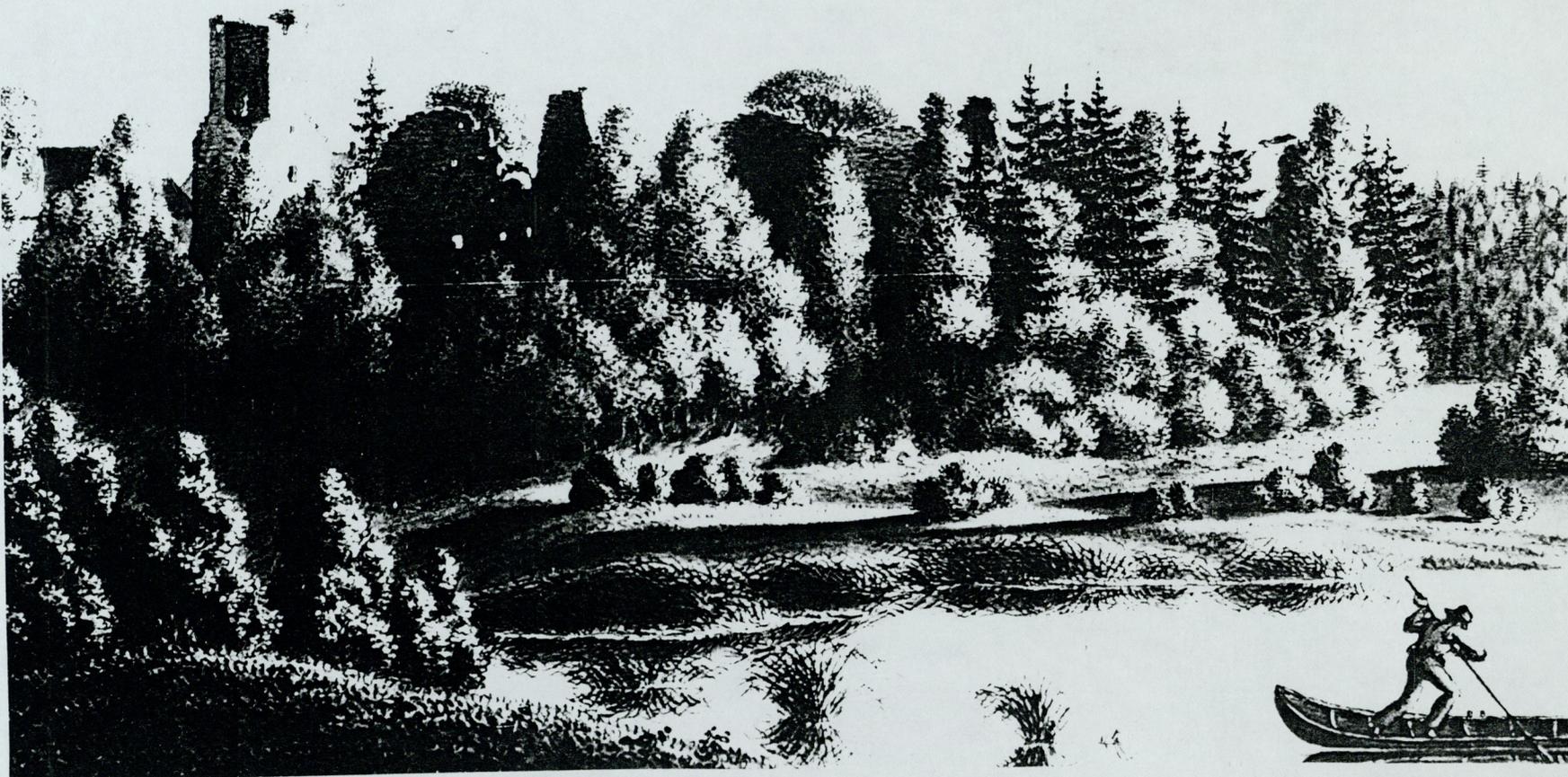
7

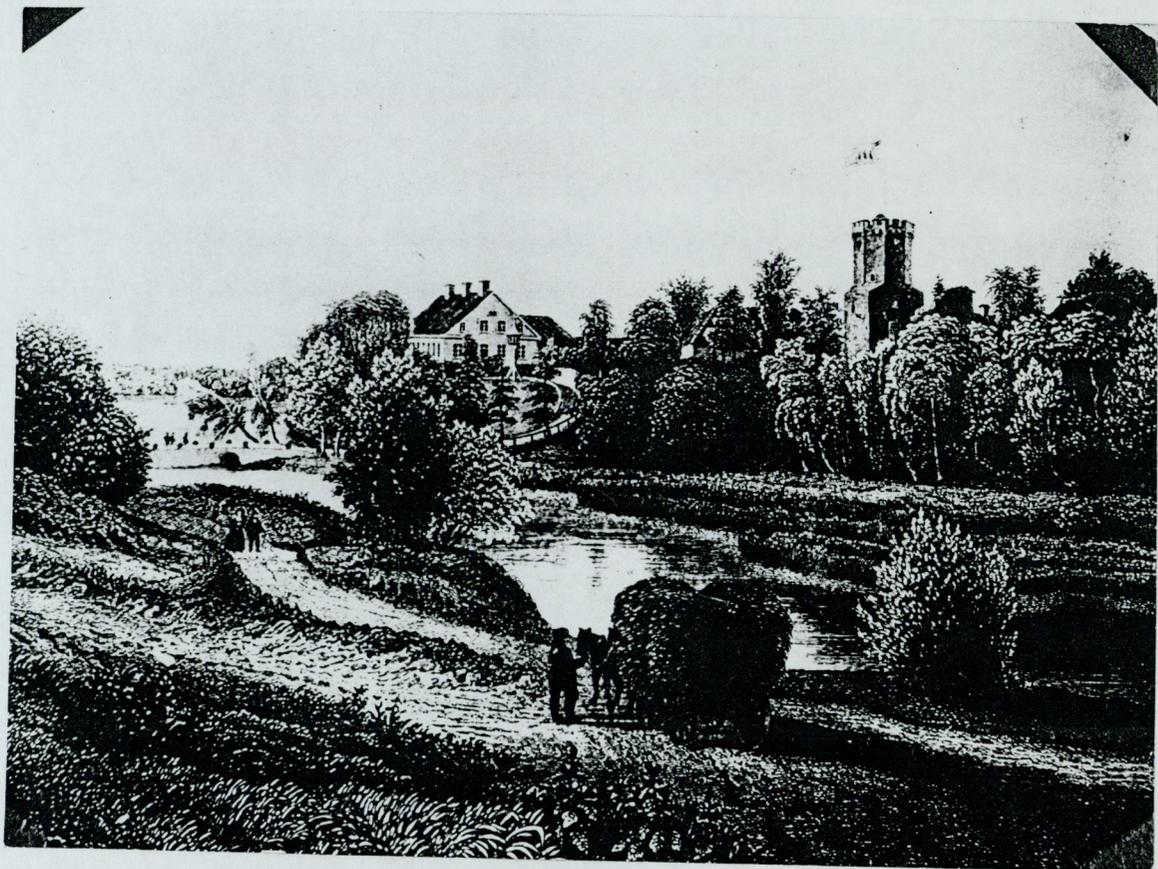

8

J. R. Smith Co

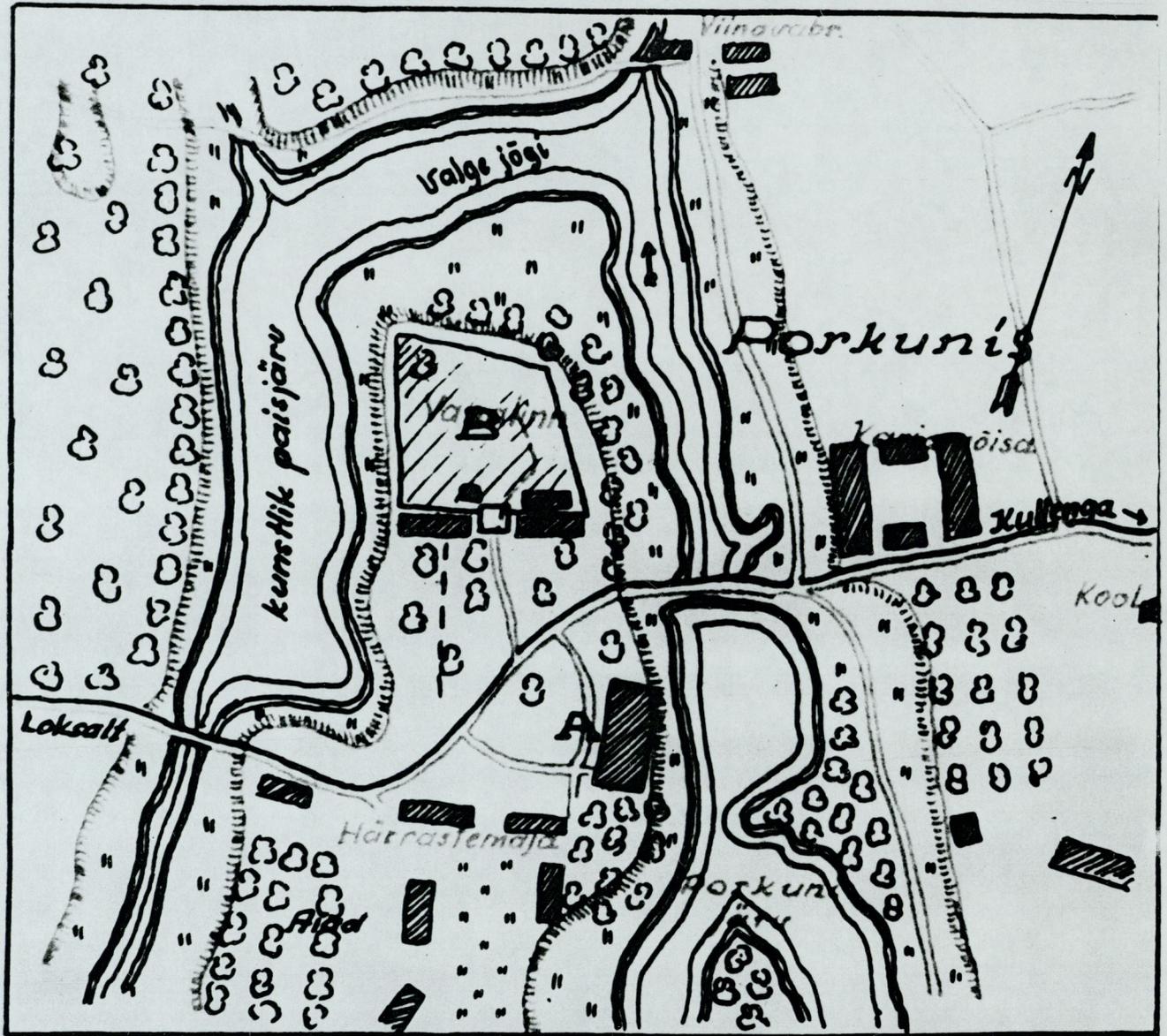

ORDVLOSSI WAREMED
PORXONIS. SILD

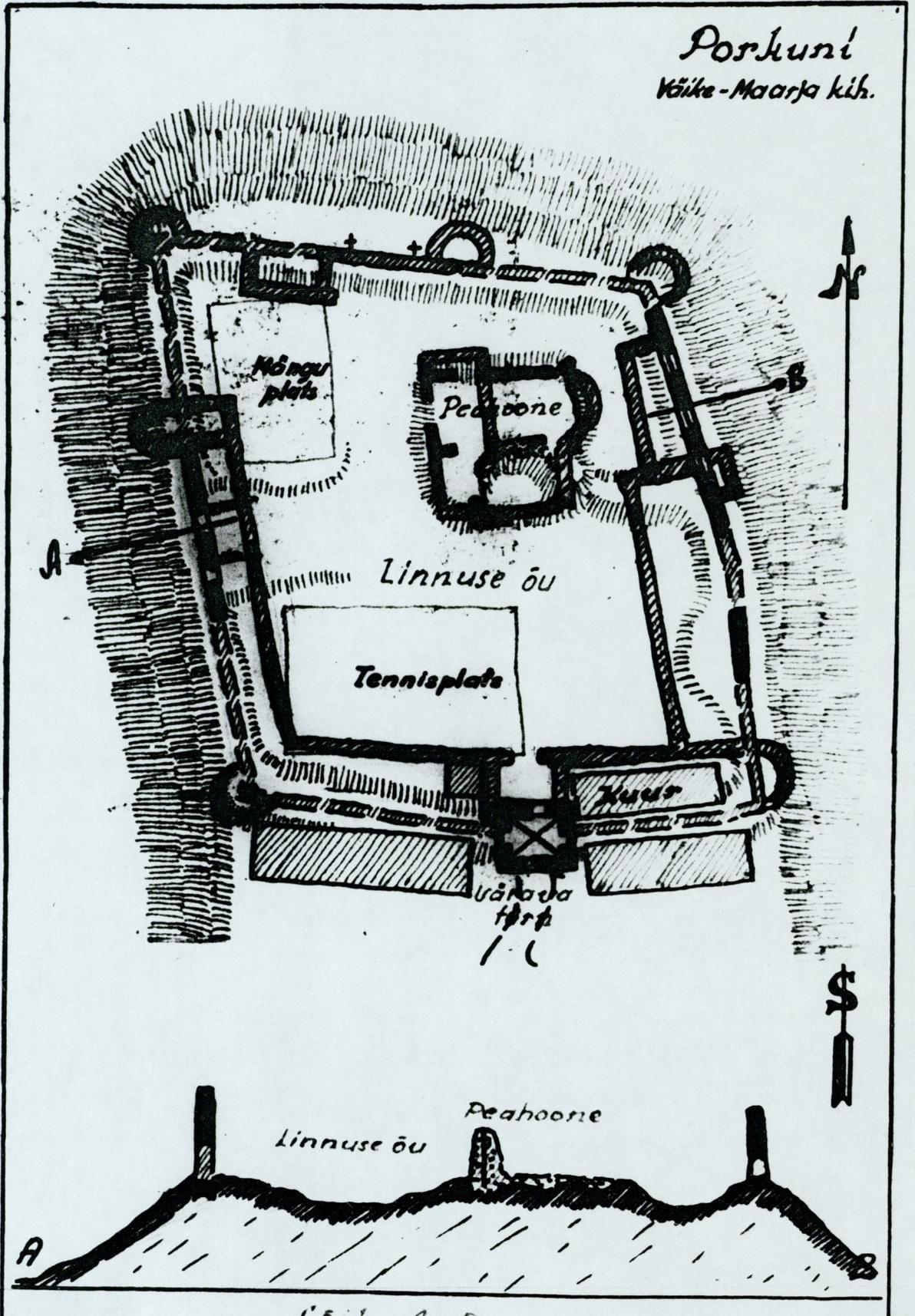
Ruine Borkholm.

J. Livenstroem Weissenstein.

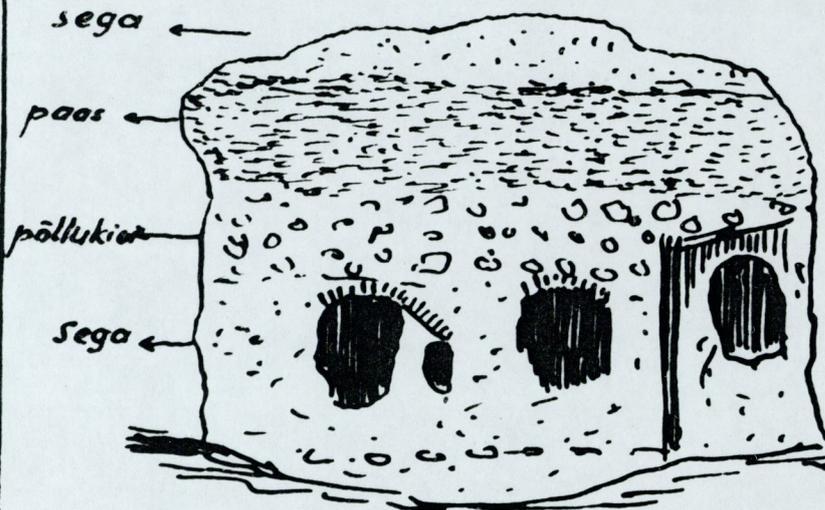

Porkuni linnuse asendiplaan, ja mõisa
hoonete asetus. A - Härrastemaja, B - Linnus.

Porkuni
Väike-Maarja kih.

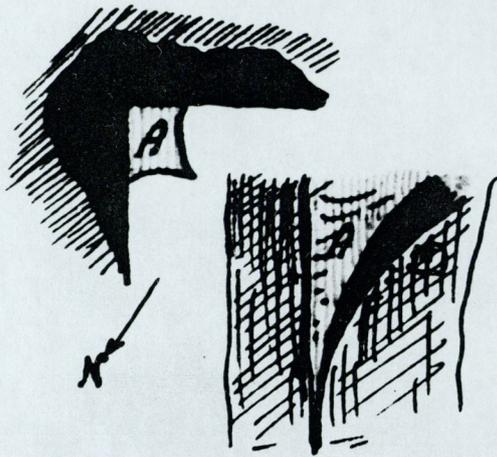

Üksikuid fragment osi
Porkunist
1939. a.

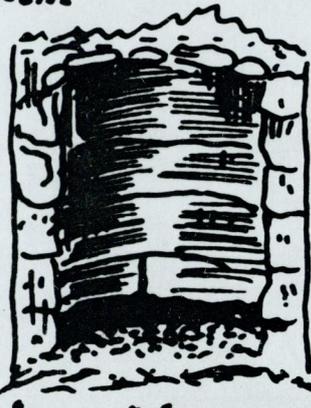

H-Seinas asuva kin-
nimüüritud akna jäänu-
se karniis.

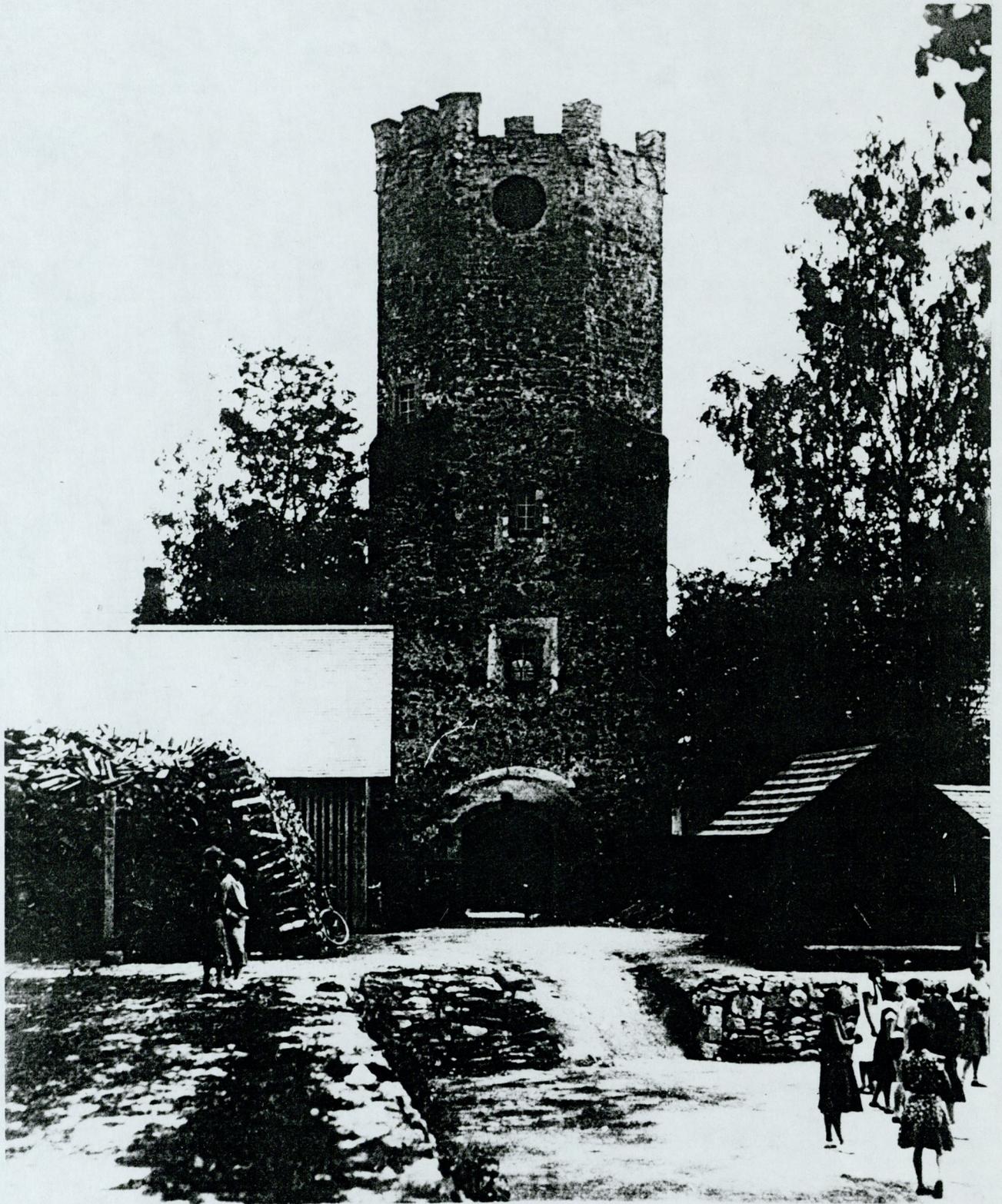
Idamüüris asub põhjapoolne sein

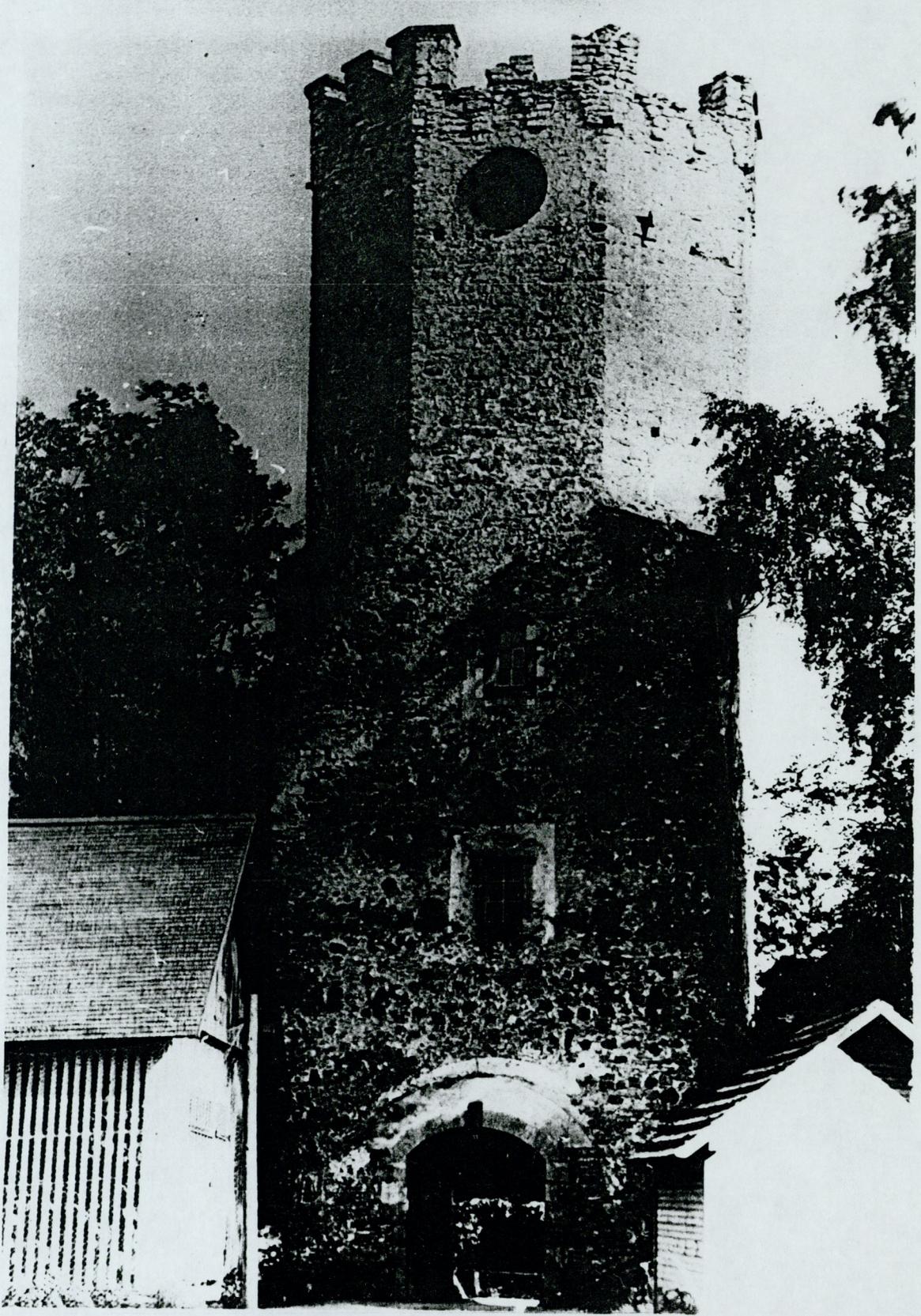
Linnuse peahoone seinas asuu roide jäämus A

Lääne müüris esineu kõik
müüri alla.

Porkuni linnuse väravatorn põhjast

Remains tower on hill

